

Betreft: Reactie op het voorstel van de wijzigingen in de Leerplichtwet 1969 en in de Wet op Onderwijstoezicht, Wet Voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingsbezwaren

H.G. Rietveld

Datum: 4 juli 2020

Met het oog op zowel het grote aantal schoolverlaters als het bruisend hybridiserend curriculumklimaat, is thuisonderwijs juist een buitenkans om van het geluk en succes van leerprocessen op maat te leren. Deze leerprocessen 'in banen' proberen te leiden door middel van procedures die in het leven geroepen werden om de grootschaligheid van het schoolsysteem te kunnen reguleren, kunnen als een straf ervaren worden. Wellicht is het meer zaak om te kijken *hoe* gelijke kansen soms afzonderlijk te scheppen zijn, op juist niet reguliere wijzen. Dat hoeft niet buiten de hoede van de staat.

De officiële erkenning door middel van een keurmerk zou het maatschappelijk wantrouwen jegens thuisonderwijs kunnen verminderen. Voor (een deel van de) families die met schoolverlating kampen en wanneer door wetgeving mogelijk gemaakt, zou [thuisonderwijs een optie kunnen zijn](#). Het hele gezin kan in gevallen van thuiszitters vastgelopen zijn, emotioneel-/psychisch, sociaal- en juridisch gezien. De berichten zijn zorgelijk. Op de website van [onderwijsland](#) is te lezen dat er "circa 10.000 kinderen momenteel buiten hun wil om niet naar school gaan". De resultaten komen uit een vijfjaarlijks [rapport](#) van het College voor de Rechten van de Mens, gebaseerd op tien trends op het gebied van mensenrechten in Nederland. Over gelijke kansen in het onderwijs is het advies de focus op *leerrecht*, en niet meer op *leerplicht* te leggen. Dit kan het begin voor een goed gesprek zijn, aangezien een mogelijkheid tot thuisonderwijs na schoolgaan een positieve maatschappelijke bijdrage kan leveren. Het leerlingenvolgsysteem loopt in de regelgeving namelijk vast. We lezen dat er een [kwetsbare thuiszitter vanwege de leerplichtwet fysiek mishandeld](#) wordt. Het incident dat uit een [vak-podcast van de Nederlandse Vereniging voor Orthopedagogen](#) in het nieuws kwam schreeuwt om aandacht. Een instantie is niet *altijd* in staat individuele gevallen productief te ondersteunen. Wellicht kan het anders lopen, wanneer er meer vertrouwen is in de bewuste onderwijsvraag van de ouders.

De voorgestelde wijzigingen in de Leerplichtwet 1969 en in de Wet op Onderwijstoezicht doen de kwaliteit van vrijwel alle uitwerkingen van bestand thuisonderwijs te kort. De wijzigingen kunnen het welzijn- en de leerontwikkeling van thuisonderwijs kinderen beschadigen en de mensenrechten van de familieleden op het gebied van privacy, gelijke kansen in het onderwijs en leefbaarheid schenden. Drie kwesties blijven voor iedereen centraal: het gaat om het welzijn-, de ontwikkeling van- en tenslotte een maakbare toekomst voor de kinderen; alle kinderen in Nederland.

Leefbaarheid

Procedures zorgen voor tijdige afspraken en heldere communicatie tussen instanties en de burger. De termijn voor het indienen van de kennisgeving rondom vrijstelling van plicht tot schoolinschrijving is hierop gebaseerd: èèn maand (ongeveer vier weken) voordat het kind leerplichtig wordt. Een extra stap toevoegen, voordat er een kennisgeving plaats kan vinden, en maar liefst *dertig weken* voor dat een kind vijf jaar wordt, wijst naar de behoefte om zorgvuldig en aandachtig met gegevens-, communicatie- en gesprekken aan de slag te willen. Deze zesentwintig weken kunnen echter de emotionele stabiliteit van het gezin aantasten, daar waar termijnen een rol spelen, in het geval van een bezwaar.

Ook de kinderen en jongeren die nu thuisonderwijs krijgen, gewend geraakt alle plekken als leeromgeving te ervaren, zullen het aan een tafeltje niet treffen. Er is veel in een huis, maar niet alle faciliteiten om de wereld ervaringsgericht te simuleren. Waarom zou het, als er binnen de *echte wereld* geleefd wordt? Wel wordt deze keuze om in de *echte wereld* te leren, vanwege de tijdelijke maatregelen tegen mogelijke verspreiding van het COVID-19 virus, meer bij thuisonderwijzers dan andere leergemeenschappen voelbaar. Aangezien er volgens het wetsvoorstel maar één ouder het onderwijs mag geven, en er helemaal geen andere mensen-, docenten-, als ook locaties buitenhuis ingezet mogen worden, kan de wereld van deze kinderen heel erg klein worden.

Welzijn - Leerontwikkeling

De nu intrinsiek gemotiveerde leergierige kinderen zouden, als dit wetsvoorstel doorgevoerd werd, naar doelen van buitenaf moeten streven, met als mogelijk gevaar het probleem waar het schoolsysteem momenteel mee kampt op hun bord te krijgen: [stress door werkdruk](#). Stress ervaren door de dreiging van het afschaffen van het thuisonderwijs kan voor een aanvullende vergelijkbare blokkade in het leersysteem zorgen als bij die van schoolgaande kinderen. Wellicht zelfs groter, sinds dat de dagelijkse realiteit drastisch gaat veranderen. [Leerblokkades](#) (Van der Helden & Bekkering, 2015) en [Early Life Stress](#) (Pijpers, Vanneste & Ferron, 2019) zijn onderzocht; negatieve ervaringen en/of de angst hiervoor kunnen resulteren naar ontwikkelingsblokkades, chronische ziektes, meer problemen in het volwassen leven. Beide onderzoeken wijzen naar de mogelijkheden deze processen positief te beïnvloeden door nieuwe, positieve (leer)ervaringen ter vervanging, waaruit ontwikkelingsprocessen weer op gang gaan. Men kan thuis-onderwezen, Early Life Stress- en leerblokkade-vrij kinderen beter besparen van inspecties en consequenties, wanneer er meer inzicht op vrije scholing en het effect hiervan op de samenleving gewenst is.

Privacy

Het plots omkeren van de leeromgeving, plus de angst om een op willekeurige dag geïnspecteerd te worden, resulteren in extra stress voor het hele gezin; in een vitaal huis vereist het reserveren van de in het voorstel opgenomen voorwaarden ruimte waar orde en rust heerst óm erin te kunnen leren, een grote wooncapaciteit; én een schoonmaakdienst. Zoiets moet bij het gezin passen. Naast het gegeven dat onaangekondigde inspectie nervositeit aanwakkert, is het ook een schending van de mensenrechten op het gebied van privacy. Er wordt door mensen in de te inspecteren ruimtes geleefd, waaronder het kind zelf.

Gelijke kansen

Thuisonderwijs-ouders wijden zich toe aan extra investeringen in tijd, samenwerkingen en ruimte, hebben extra financiële posten, aangezien hen geen scholingsbudget wordt aangereikt. In de hedendaagse samenleving is de pluriforme kennisbank, de omgeving van het thuisonderwijsgezin, onmisbaar. Het lijkt sterk op de hybridisatie die het onderwijs tot nu toe niet kon veroveren: het praktijkveld, het dagelijks leven én de leeromgeving fuseren op verschillende manieren, met waardevolle sociale-, artistieke-, cognitieve- en/of maatschappelijke lesmomenten; en dat tót met bedtijd. In opdracht van u hebben ontwikkelgroepen het [curriculum van het funderend onderwijs](#) herzien, om de doorstroming van basis- naar voortgezet- en vervolgonderwijs- en de samenhang tussen vakken te waarborgen, met als extra doelen: een minder overladen lesprogramma en ruimte voor een eigen invulling door de leraren om deze samenhang optimaal te kunnen toepassen. Wetenschappelijk onderzoek, zoals ook vluchtig benoemd tijdens de debatten over het herzien samenhangend curriculum in de Tweede Kamer in Maart en in Juni 2020, wijst naar slechts één zekerheid: de klassen moeten kleiner. De rest (*wat* en *hoe* te leren) is danig lastiger wetenschappelijk én grootschalig te bewijzen. Wellicht zijn er interessante middenwegen te bewandelen, waaronder:

1. Onderzoeksgroepen samenstellen, waaruit verschillende thuisonderwijs-uitwerkingen tot inzichten en meer passende wijzigingen kunnen leiden, richting gelijke kansen in het onderwijs. Middels een variatie aan mogelijke observatie- en/of tussentijdse gesprekrondes gericht op menselijk contact en niet op het naleven van een antidemocratisch beleid, kan men vrijwillig en op afspraak inzicht bieden op het thuis genoten onderwijs.
2. Sommige thuisonderwijzers zullen de keuze om het eigen kwalificatieniveau bij te spijkeren, bijvoorbeeld binnen specifieke leergebieden, waarderen. Het past in de lijn van professionalisering van onderwijzers en helpt daarmee het *hoe* en het *waartoe* van het onderwijs inclusief te betrekken. Vakdocenten die niet pedagogisch bekwaam zijn worden gestimuleerd tot het zich bekwamen naar ruimere bevoegdheden, om naast de kwalificatie, ook aan de persoonsvorming en de socialisatie van de leerlingen te kunnen bijdragen

(ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2019). De staat zou omgekeerd ook de ouders kunnen ondersteunen in de eigen keuzes rondom thuisonderwijs. Deze steun aan thuisonderwijzende ouders kan minder kosten dan de verplichte schoolgang van hun kinderen, als er a) verdiepende expertise waar nodig ingezet kan worden en/of b) ouders extra geschoold mogen worden, op een bepaald leergebied waar behoefte aan is. De ouders formuleren hun onderwijsvraag en de staat ondersteunt.

3. Een proefproject waarbij families, die voor welke reden dan ook thuisonderwijs ook na schoolinschrijving nodig achten, ondersteund worden door bijvoorbeeld digitale leertrajecten. Als het op afstand onderwijs tijdens de coronatijd ging, kan het zeker en vast ook voor de 'thuiszitters', er is geen reden deze leerlingen en hun gezinnen buitenspel te zetten én strafbaar te verklaren.
4. De overweging kan gemaakt worden op het deels digitaliseren van het curriculum van het funderend onderwijs, gratis en vrij toegankelijk voor iedereen. Een paar topdocenten geven dan dagelijks alle lessen van alle klassen, die iedereen op eigen ritme online kan volgen. Staatsschool online. Dit zou ook inburgeren kunnen bevorderen en mensen kunnen helpen die door andere omstandigheden op een latere levensfase alsnog interesse tonen in een vak. Het spreekt voor zich dat vervolgoopleidingen een bepaald niveau van kennis en vaardigheden moeten blijven hanteren.

Bronnen

Blok, H., & Karsten, S. (2020, 1 juli). Maak thuisonderwijs voor alle ouders toegankelijk. *NRC*.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/07/01/maak-thuisonderwijs-voor-alle-ouders-toegankelijk-a4004665>

College Mensenrechten: Focus op leerrecht in plaats van leerplicht. (z.d.). Onderwijsland. Geraadpleegd 4 juli 2020, van <https://www.onderwijsland.com/7/nieuws/1287/college-mensenrechten--focus-op-leerrecht-in-plaats-van-leerplicht.html>

College voor de Rechten van de Mens (2018, juni). 2017. *Jaarrapportage. Samenvatting en aanbevelingen.*

Mensenrechten in Nederland. Geraadpleegd van <https://mensenrechten.nl/nl/publicatie/38613>

Curriculum.nu – Wat moeten onze leerlingen kennen en kunnen? (2019). curriculum.nu.

<https://www.curriculum.nu>

Dieleman, C., De Bonth, C., van den Bulk, L., Van Miert, M., De Vreede, M. & Twaalfhoven, A. (2019, juni).

Betovering en Betekenis. Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA).

Dieleman, C., De Bonth, C., Van den Bulk, M., Miert, M., De Vreede, M., Bisschop Boele, E., Van der Hulst, F., Metsers, G., Terpstra, M., van der Waarden, J., & De Groot, H. (2020, maart). *Samenvatting, conclusies en reflecties op Betovering en betekenis, Trendrapport theater-, dans- en muziekeducatie 2019*. LKCA.

<https://www.lkca.nl/publicatie/betovering-en-betekenis-trendrapport/>

Duurvoort, H. (2020, 25 juni). Waarom ouders zo murw zijn dat ze een orthopedagoog hun wc-deur laten slopen. *de Volkskrant*. <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/waarom-ouders-zo-murw-zijn-dat-ze-een-orthopedagoog-hun-wc-deur-laten-slopen~b696902f/>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2019b, 26 september). *Ruim baan voor leraren*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2018/11/07/ruim-baan>

Haalboom, M. (2020, 28 april). Opinie: Lockdown doet sommige kinderen goed; een leermoment voor scholen. *de Volkskrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl>

Pijpers, F., Vanneste, Y. & Ferron, F. (2019). *Stress bij Kinderen: Hoe Houden we het Gezond?* Geraadpleegd van <https://www.ncj.nl/themadossiers/earlylifestress/onderzoek-naar-early-life-stress/downloadpagina/>

Stigt, M. (2020, 1 juli). *Een podcast vol geweld tegen kinderen*. Sociale Vraagstukken. <https://www.socialevraagstukken.nl/column/een-podcast-vol-geweld-tegen-kinderen/>

Van der Helden, J., & Bekkering, H. (2015). *De lerende mens* (1ste editie). Boom Lemma.

Van Vliet, L. (2014, 29 augustus). *Onderzoek: Veel jongeren stressen over school of studie*. *eenvandaag.avrotros*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/jijvandaag/item/onderzoek-veel-jongeren-stressen-over-school-of-studie/>